

STANOVISKO

**generálneho prokurátora Slovenskej republiky podľa § 10 ods. 2 zákona
č. 153/2001 Z.z. o prokuratúre k aplikácii ustanovenia § 253 Trestného
zákona o trestnom čine úžery**

- I. Naplnenie materiálnej podmienky trestného činu úžery podľa § 253 ods. 1 Trestného zákona si okrem iných okolností určujúcich stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť vyžaduje aj to, aby rozdiel medzi hodnotou plnenia zo strany veriteľa a hodnotou plnenia zo strany dlžníka predstavoval sumu, ktorá zodpovedá dolnej hranici škody nie nepatrnej.
- II. Pri zisťovaní, či ide o hrubý nepomer vzájomného plnenia v zmysle § 253 ods. 1 Trestného zákona, treba vychádzať nielen z porovnania hodnoty plnenia zo strany veriteľa, ktorú predstavuje výška poskytnutého úveru a porovnania hodnoty plnenia zo strany dlžníka, ktorú predstavuje výška úrokov a hodnota odplaty za poskytnutie úveru, prípadne i ďalšie dojednané plnenia napr. vecné, a z dĺžky doby na ktorú bol úver poskytnutý, ale aj zo zistenia, či dojednanie o výške úrokov pri úvere podľa § 497 a nasl. Obchodného zákonníka nie je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, alebo či dojednanie o výške úrokov pri pôžičke podľa § 657 a nasl. Občianskeho zákonníka nie je v rozpore s dobrými mravmi.

Odôvodnenie

V súvislosti s činnosťou obchodných spoločností – nebankových subjektov alebo iných osôb poskytujúcich úvery je potrebné skúmať, či konanie štatutárnych orgánov týchto spoločností alebo ich zástupcov, vzhľadom na dojednané podmienky poskytnutia úveru nenapĺňa zákonné znaky skutkovej podstaty trestného činu úžery podľa § 253 ods. 1 Trestného zákona.

Z poznatkov generálnej prokuratúry vyplýva, že je pritom často opomínaná okolnosť, že aj pri trestnom čine úžery je nevyhnutné ustáliť existenciu trestnej zodpovednosti páchatela z hľadiska nebezpečnosti jeho

konania pre spoločnosť. Problém robí aj otázka, akým spôsobom je potrebné dospieť k záveru o trestnej zodpovednosti páchatelia.

Okrem iných okolností určujúcich stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť treba vychádzať aj z porovnania hodnoty vzájomných plnení. Preto v prípadoch, v ktorých došlo k naplneniu formálnych znakov skutkovej podstaty trestného činu úžery je potrebné všímať si aj tú skutočnosť, či suma predstavujúca rozdiel medzi hodnotou plnenia zo strany veriteľa a celou hodnotou plnenia zo strany dlžníka je v takej výške, pri ktorej možno konštatovať, že ide pre spoločnosť o nebezpečný čin. Dolnú hranicu trestnej zodpovednosti treba hľadať pri rovnakej škode, aká sa vyžaduje pre posúdenie trestnej zodpovednosti páchatelia za podvodné konanie, ktoré je povahou úžere najbližšie, teda pri škode nie nepatrnej. Toto však nemusí platiť pri úveroch s vysokými sumami, kedy dolná hranica trestnej zodpovednosti môže byť aj vyššia ako predstavuje škoda nie nepatrná. Treba si uvedomiť, že škoda nie je znakom základnej skutkovej podstaty trestného činu úžery podľa § 253 ods. 1 Trestného zákona a pri určovaní trestnej zodpovednosti podľa tohto ustanovenia, škoda nie nepatrná má iba pomocnú úlohu.

Pokiaľ ide o otázku naplnenia formálnych znakov tohto trestného činu, javí sa byť problematické najmä posúdenie, či v prípade dojednania úverových podmienok ide v konkrétnom prípade o taký príslub plnenia zo strany dlžníka, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, ako to predpokladá ustanovenie § 253 ods. 1 Trestného zákona.

Naplnenie tohto znaku je potrebné posudzovať z hľadiska porovnania oboch plnení, resp. ich hodnoty.

Pri porovnávaní hodnoty oboch plnení spravidla nerobí problém určiť hodnotu plnenia zo strany veriteľa, lebo hodnotu plnenia v tomto prípade predstavuje výška poskytnutého úveru.

Problematickým sa v praxi javí zistenie hodnoty plnenia zo strany dlžníka. Pri jej určení je potrebné brať do úvahy nasledovné skutočnosti.

Zmluvu o úvere upravuje ustanovenie § 497 až 507 Obchodného zákonníka.

Zmluva o úvere vždy musí obsahovať záväzok dlžníka poskytnuté peňažné úverové prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky. Sumu predstavujúcu úver aj úroky je nepochybne potrebné zahrnúť do hodnoty plnenia zo strany dlžníka.

Od úroku je potrebné odlišovať odplatu za dojednanie záväzku veriteľa poskytnúť úver. Túto odplatu možno dojednať v súlade s ustanovením § 499 Obchodného zákonníka, ak poskytovanie úveru je predmetom podnikania veriteľa. Výšku tejto odplaty zákon nelimituje, závisí len od dohody strán.

Suma predstavujúca výšku takejto odplaty zvyšuje priame náklady na strane dlžníka, nepochybne ju preto treba zahrnúť do hodnoty plnenia zo strany dlžníka.

Celú hodnotu plnenia na strane dlžníka teda tvorí suma predstavujúca úver (úverové prostriedky, ktoré je dlžník povinný vrátiť), spolu so sumou predstavujúcou úroky aj odplatu (ale aj akákoľvek ďalšie plnenie napr. vecné, ktoré by veriteľ prípadne ešte od dlžníka požadoval).

Pokiaľ ide o samotný úrok resp. jeho výšku je treba uviesť, že dojednaná výška úrokov nemôže presahovať výšku, ktorá je prípustná podľa § 502 ods. 1 Obchodného zákonníka. Ak by boli dohodnuté vyššie úroky, bolo by to v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku. Výkon práva, ktorý je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, nepožíva právnu ochranu (§ 265 Obchodného zákonníka). Za takýchto okolností možno konštatovať, že v prípade, keď boli úroky dojednané vyššie, než je prípustné, ide zo strany veriteľa o také dojednanie príslubu plnenia od dlžníka, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere.

V tejto situácii je potom už celkom nepodstatné, že veriteľ prípadne žiadnu odplatu za dojednanie záväzku nepožadoval, resp. požadoval odplatu len v malej výške.

Zároveň však musí byť splnená podmienka trestnosti takého konania páchatel'a spočívajúca v tom, že rozdiel vzájomných plnení by mal dosahovať výšku sumy, ktorú predstavuje dolná hranica škody nie nepatrnej, ako je u trestného činu podvodu podľa § 250 ods. 1 Trestného zákona.

Pokiaľ ide o prípady, v ktorých bola uzavretá zmluva o pôžičke s dohodnutými úrokmi podľa ustanovení § 657 a nasl. Občianskeho zákonníka, dojednanie o výške úrokov alebo aj iného plnenia je potrebné posudzovať v spojení s ustanovením § 3 ods. 1 Občianskeho zákonníka, teda z hľadiska, či nie je toto dojednanie v rozpore s dobrými mravmi. V prípade, ak by bolo v rozpore s dobrými mravmi, možno konštatovať, že plnenie, ku ktorému sa dlžník zaviazal, bolo v hrubom nepomere k hodnote plnenia zo strany veriteľa tak, ako predpokladá ustanovenie § 253 ods. 1 Trestného zákona. Aj v tomto prípade zároveň musí byť splnená podmienka trestnosti takéhoto konania spočívajúca v tom, že rozdiel vzájomných plnení by mal dosahovať výšku sumy, ktorú predstavuje dolná hranica škody nie nepatrnej.

Úroky z omeškania nemajú vplyv na určenie hrubého nepomeru podľa tohto ustanovenia, lebo tieto nie sú bežným úrokom, ale majú sankčný charakter a plnenie z nich nastupuje až v prípade nesplnenia záväzku dlžníka, pričom výška úroku z omeškania môže prevyšovať výšku bežných úrokov bez obmedzenia. Vzhľadom na takýto charakter úrokov z omeškania tieto nepredstavujú hodnotu plnenia zo strany dlžníka.

Podobne je potrebné posudzovať aj prípadné súbežné uzavretie zmluvy medzi veriteľom a dlžníkom o zriadení záložného práva k hnutelným či nehnuteľným veciam na zabezpečenie pohľadávky veriteľa a jej príslušenstva vyplývajúcej z úverovej zmluvy (či zo zmluvy o pôžičke) pre prípad, že dlžník neplní riadne a včas. Záložné právo je právom akcesorickým. Realizácia práva veriteľa vyplývajúceho zo záložnej zmluvy preto nemôže predstavovať hodnotu plnenia zo strany dlžníka.

Pri posudzovaní, či v prípade dojednaného úveru alebo pôžičky ide o taký príslub plnenia zo strany dlžníka, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, je potrebné brať do úvahy popri pomere hodnoty oboch plnení aj dobu, na ktorú sú uver či pôžička poskytnuté, resp. dobu, v ktorej je dlžník povinný poskytnuté finančné prostriedky vrátiť, najmä v akých časových intervaloch (raz mesačne, raz za 2 týždne) je dlžník povinný splácať úver alebo pôžičku a v akej sume. Z toho je potom možné posúdiť, či pri dohodnutom intervale splátok a ich výške je možné ešte považovať plnenie zo strany dlžníka za hodnotovo primerané k hodnote plnenia zo strany veriteľa.

V praxi sa môže vyskytnúť prípad, že len pre samotný dohodnutý interval splátok a ich výšku nebolo pre dlžníka vôbec reálne takýto záväzok plniť a nemožno vylúčiť, že zámerom veriteľa bolo dohodnúť príliš krátku dobu splatnosti úveru (pri krátkom intervale splátok a značnej výške splátok) tak, aby dlžník nebol schopný svoj záväzok riadne a včas splniť a aby došlo z jeho strany aj k povinnosti platiť úroky z omeškania resp. aby mohol veriteľ realizovať svoje právo vyplývajúce zo záložnej zmluvy.

Aj v takomto prípade by mohlo ísť o takú dohodu o plnení zo strany dlžníka, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, ako to vyžaduje ustanovenie § 253 ods. 1 Trestného zákona. Trestnú zodpovednosť (pri naplnení aj všetkých ostatných znakov) by však bolo možné vyvodiť len v prípade, ak by sa na konanie veriteľa vzťahovalo zavinenie vo forme úmyslu.

K otázke trestnej zodpovednosti veriteľa za trestný čin úžery je vhodné ešte poznamenať, že páchatel sa môže tohto deliktu dopustiť aj voči osobe, ktorá získala úver podvodným spôsobom a sama tak porušila Trestný zákon v ustanovení § 250a Trestného zákona.

JUDr. Dobroslav Trnka
generálny prokurátor
Slovenskej republiky